

IN MEMORIAM

Profesor Ivan Gams

(*5. julij 1923 – †10. marec 2014)

Z zadnjimi zimskimi dnevi lanskega leta se je dopolnilo dolgo in neverjetno plodovito življenje našega profesorja in mentorja, akademika dr. Ivana Gamsa. S svojo znanstveno prodornostjo in nemirnim duhom je zaznamoval desetletja razvoja slovenske geografije in bo ostal v njej trajno prisoten s knjigami ter stotinami tehtnih znanstvenih in strokovnih prispevkov v geografskih in poljudnoznanstvenih revijah. Opravil je ogromno delo, predvsem na področju geografije krasa, klimatogeografije in drugih delov fizične geografije, tehtna dela je prispeval tudi drugim geografskim panogam, obsežno znanje in spretnosti pri reševanju znanstvenih problemov pa je kot učitelj in mentor prenesel tudi na nas, ki smo bili pred leti njegovi študentje.

Pravzaprav je imel profesor Gams v dolgem življenju veliko srečo, saj ga je narava obdarila z izjemno bistrostjo in marljivostjo, živel je v urejenem družinskem okolju in priznati mu je treba, da je znal vsestransko izkoristiti svoje zmožnosti in je lahko užival v morda na zunaj rahlo enoličnem, vendar notranje bogatem življenju pravega znanstvenika. Kot njegov bivši študent ne mislim nič slabega, če zapišem, da je bil včasih za nas študente rahlo 'naporen', saj je bilo treba na predavanjih in v seminarjih aktivno sodelovati, njegovi izpiti pa so sodili med najtežje v našem študiju. Njegova občasna mrkost je izginila brez sledu, ko smo z njim preživljali nepozabne terenske vaje, recimo v Zgornjem Posočju ali na Krasu. Takrat je bil Gams, kot smo mu vsi rekli, tisti pravi, dobrovoljen, poln energije in navdušenja nad preučevanjem najrazličnejših pojavov, in takšen tudi za vedno ostaja v našem spominu.

Življenjska pot profesorja Gamsa se je začela v Šmartnem pri Slovenj Gradcu, a je moral kmalu oditi od doma in se kot mladenič prebijati skozi huda vojna leta ter v težkih povojnih letih doštudirati geografijo, etnologijo in zgodovino na takratni Prirodoslovno-matematični fakulteti ljubljanske univerze. Znanstveno kariero je začel kot asistent na takratnem Inštitutu za geografijo pri SAZU ((1951–1962), nadaljeval na Inštitutu za raziskovanje krasa v Postojni (1962–1966) in za kratek čas na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani (1966), nato pa se je zaposlil na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete in na njej ostal vse do upokojitve (1988), najprej kot izredni profesor in od 1972 kot redni profesor. V znak hvaležnosti za dolgoletno znanstveno in pedagoško delovanje ga je ljubljanska univerza leta 1993 imenovala za zaslužnega profesorja. Leta 1978 ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti izvolila za dopisnega člana in leta 1985 za rednega člana SAZU.

V spominih na našega profesorja je povsem v ospredju njegova izjemna prodornost in spretnost znanstvenega pisca, saj je bil sposoben hkrati razmišljati o vrsti različnih problemov in jih tudi izredno hitro prelitati v znanstveni ali strokovni članek. Eden od

rezultatov tega je težko dosegljivo prvo mesto po številu objav v sistemu COBISS, v katerem je navedenih kar 1233 njegovih del, od drobnih poljudnoznanstvenih ali polemičnih prispevkov do temeljnih del in zajetne znanstvene monografije o slovenskem krasu. Tako obsežnega opusa seveda ni mogoče opisati v kratkem spominskem sestavku (bibliografija profesorja Gamsa je bila objavljena leta 2003 ob njegovi 80-letnici v 20. številki revije DELA in na spletni strani SAZU (<http://www.sazu.si/files/file-12.pdf>); avtorice Ida Knez Račič, Mojca Mlinar Strgar, Janja Turk), nesporno pa mnoga njegova dela sodijo na seznam temeljnih slovenskih geografskih del.

Med mnogimi področji Gamsovega delovanja bi lahko morda izdvojili naslednja: na prvem mestu je prepričljivo kras, ki mu sledijo klimatogeografija, regionalna geografija in naravne nesreče. O krasu in kraških pojavih je profesor Gams napisal več kot 200 del, od kratkih prispevkov v *Geografskem obzorniku*, *Proteusu* in *Planinskem vestniku* do obsežnejših znanstvenih člankov in dveh monografij. Kot ključni prispevek k preučevanju krasa bi lahko navedli dolgoletno raziskovanje načina in hitrosti korozijskega preoblikovanja kraškega površja, kjer velja izpostaviti predvsem njegovo oceno hitrosti zniževanja kraškega površja, ki jo je dobil s preprosto metodo merjenja trdote kraških voda in je še vedno v veljavi, ter mednarodno akcijo merjenja intenzivnosti korozije s pomočjo standardiziranih apnenčastih tablet, ki se prav tako uporablja še danes. S tem in drugimi prispevki v tujih jezikih si je pridobil tudi velik ugled v mednarodnih krasoslovnih krogih, doma pa sta vsekakor najpomembnejši njegovi monografiji *Kras: zgodovinski, naravoslovni in geografski oris* (Slovenska matica, 1974) in še obsežnejše delo *Kras v Sloveniji v prostoru in času* (Založba ZRC, 2003).

Tudi pri klimatogeografiji se je profesor Gams ukvarjal z zelo široko paleto znanstvenih problemov, od jamske klime in mikroklima kraških kotanj (*Prispevek k mikroklimatologiji vrtač in kraških polj*, 1972) do termalnega pasu (*Termalni pas v Sloveniji*, 1996). Ščasoma so iz teh preučevanj zrasle širše zamisli o okolju nasploh, ki so v njegovih poznejših profesorskih letih dozorele v nov geografski predmet 'pokrajinska ekologija', ki se na Oddelku za geografijo FF predava še danes (univerzitetni učbenik *Osnove pokrajinske ekologije*, 1986).

Podobno pomemben je profesorjev prispevek h geografiji naravnih nesreč. Kot mlad asistent je preučeval snežne plazove (*Snežni plazovi v Sloveniji v zimah 1950–1954*, 1955), v 70. letih je s tehnimi prispevki sodeloval pri preučevanju poplav v Sloveniji (npr. *Hidrogeografski oris porečja Mislinje s posebnim ozirom na poplave*, 1976). Kot ključen lahko opredelimo njegov prispevek k uveljavitvi geografije naravnih nesreč kot posebne geografske panoge, ki je, posredno tudi po njegovi zaslugi, prav tako postala poseben študijski predmet na oddelkih za geografijo na ljubljanski in koprski univerzi. Bil je tudi pobudnik za ustanovitev revije *Ujma*, ki se je odlično uveljavila na področju preučevanja naravnih nesreč ter zaščite in reševanja.

Profesorjevo delovanje na področju regionalne geografije je zelo kompleksno in bi zahtevalo poglobljeno analizo, saj je nekako osebno doživljal krizo regionalne geografije, ki so jo nekateri odriivali ali odklanjali kot 'neznanstveno', hkrati pa je čutil veliko potrebo družbe po tovrstnih sintetičnih delih. Močno se je angažiral pri pripravi obsežne regionalnogeografske monografije o Sloveniji v 4–5 knjigah, pri čemer je za razliko od Me-

likovega bolj osebnega, pripovedovalskega sloga v klasični regionalnogeografski monografiji *Slovenija* v petih knjigah (1954–1963) zagovarjal poenoteno in bolj argumentirano predstavitev slovenskih pokrajin. Projekt, pri katerem so sodelovale vse takratne štiri geografske ustanove, ni dosegel zastavljenega cilja, zato sta profesorja Gams in Vrišer z manjšo skupino raziskovalcev pri Slovenski matici izdala drugačno monografijo z naslovom *Geografija Slovenije* (1988). Tudi to delo ni izpadlo povsem v skladu z zamisljivo, a je pomemben prispevek k poznavanju Slovenije, le da na žalost ni bilo nadgrajeno s podobnim orisom slovenskih pokrajin. Kot pomemben prispevek profesorja Gamsa na tem področju je treba omeniti vsaj še njegov srednješolski učbenik *Geografske značilnosti Slovenije* (Mladinska knjiga, 1996), ki je doživel kar deset natisov (1983–2005).

Za desetletja neutrudnega znanstvenega in pedagoškega delovanja je dobil profesor Ivan Gams številna priznanja tudi s strani širše družbene skupnosti, mdr. nagrado Sklada Borisa Kidriča za znanstveno monografijo *Kras: zgodovinski, naravoslovni in geografski oris* (1975), Red dela z zlatim vencem (1987), naziv zaslužni profesor Univerze v Ljubljani (1993), posebno priznanje Blaža Kocena za znanstveno in pedagoško delo (2003), plaketo z zlato značko Jamarske zveze Slovenije (2006), bil je častni predsednik Zveze geografskih društev Slovenije (1996), častni član Geomorfološkega društva Slovenije (2000) itd.

Z znanstvenim in pedagoškim delovanjem na številnih področjih geografije je profesor Gams zaznamoval petdeset let razvoja slovenske geografije in obenem veliko prispeval tudi k njenemu mednarodnemu ugledu, posebno na področju geografije krasa. Njegov obsežen opus je in bo pomemben del slovenske geografske ustvarjalnosti, za našo generacijo pa bo vedno ostal spoštovan in visoko cenjen profesor.

Karel Natek